

VEVELSTAD KIRKE, VEVELSTAD KOMMUNE, NORDLAND

Tilstandsregistrering av kunst og inventar, 2022

Nina Kjølsten Jernæs og Iver Schonhowd

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
 Telefon: 23 35 50 00
www.niku.no

Tittel Vevelstad kirke, Vevelstad kommune, Nordland Tilstandsregistrering av kunst og inventar, 2022	Rapporttype/nummer NIKU Rapport 150	Publiseringsdato 12.12.2022
	Prosjektnummer 1022278-01	Sider 16
	Avdeling Konservering	Tilgjengelighet Åpen
Forfatter(e) Nina Kjølse Jernæs og Iver Schonhowd	ISSN 2703-7797 ISBN 978-82-8101-297-4	Oppdragstidspunkt / periode utført Sept-okt 2022
	Forsidebilde Altertavle og fondvegg i Vevelstad kirke. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren.	

Prosjektleder Nina Kjølse Jernæs
Prosjektmedarbeider(e) Iver Schonhowd
Kvalitetssikrer Kjersti Marie Ellewssen

Oppdragsgiver / finansiert av Riksantikvaren

Sammendrag Som ledd i de nasjonale oppgavene tildelt fra Klima- og miljødepartementet gjennomfører NIKU i samarbeid med Riksantikvaren tilstandsregistrering av kunst og inventar i norske kirker årlig. I 2022 gikk turen til Helgelandskysten i Nordland. Det ble gjennomført en tilstandsregistrering av kunst og inventar i Vevelstad kirke i september, 2022. Av gjenstander som ble registrert, var det to gipsmedaljonger fra 1796 med tilstandsgrad (TG) 3, ett dåpsfat og en messehakel, begge fra 1796, med TG 2, mens resten var i god stand og fikk TG 1.
Abstract In collaboration with The Directorate for Cultural Heritage, NIKU carries out condition registration of art and furnishings in Norwegian churches annually. This is a part of the national tasks assigned by the Ministry of Climate and the Environment. In 2022, the trip went to the coastal area of Helgeland in Nordland County. A condition assessment of art, inventory and interior was carried out in Vevelstad church in September 2022. Two medallions of painted plaster from 1796 were assessed and given the condition grade (TG) 3. A baptismal plate and a cloak, both from 1796, got the condition grade 2, whilst the rest of the registered objects were in good condition and got TG 1.

Emneord kirkekunst, kirkeinventar, tilstandsregistrering, konservering
Keywords Religious art, church inventory, condition assessment, conservation

Avdelingsleder
 Kjersti Marie Ellewssen

Innholdsfortegnelse

1	Prosjektopplysninger	7
2	Bakgrunn for tilstandsregistreringene	7
3	Sammendrag av tilstandsregistreringen i Vevelstad kirke i 2022.....	8
3.1	Kunst/inventar med tilstandsgrad 3	8
3.2	Kunst/inventar med tilstandsgrad 2	8
3.3	Kunst/inventar med tilstandsgrad 1	8
4	Ytterligere anbefalinger	9
5	Kilder.....	9
6	Fotografier september 2022	10

1 Prosjektopplysninger

Kirke:	Kulturminne ID 85826-1, Vevelstad kirke, Vevelstad kommune, Nordland
Kirketype:	Langkirke bygget i tre, oppført i 1796 og utvidet i 1871.
Vernestatus:	Automatisk listeført
Klimaregistrering:	Nei
Bruksfrekvens:	Ca. hver tredje uke, i tillegg til vielser og begravelser.
Oppvarming:	Rørovner under kirkebenkene som skrues på manuelt ved bruk av kirken. Uoppvarmet utenom bruk.
Belysning:	Elektrisk belysning
Befaring:	29.09.2022
Registratorer:	Nina Kjølseth Jernæs og Iver Schonhowd, NIKU
Rapport:	1.12.2022
Foto:	Nina Kjølseth Jernæs, NIKU, og Henrik Smith, Riksantikvaren.
Prosjekt:	Tilstandsregistrering av kunst og inventar i kirker 2022.

2 Bakgrunn for tilstandsregistreringene

Tilstandsregistreringene er gjennomført i samarbeid med Riksantikvaren, og med nasjonale midler fra Klima- og miljødepartementet. Formålet er å vurdere og registrere tilstanden på veggfast og flyttbar kunst og inventar. Tilstandsregistreringen vil fungere som et grunnlagsdokument for videre planlegging av vedlikehold, sikring og konservering av kunst og inventar i kirkene.

Tilstanden ble undersøkt i hovedsak visuelt og registrert på stedet. De viktigste dataene som blir registrert er følgende:

- Objekttype (altertavle, prekestol, veggdekor osv.).
- Objektbeskrivelse (gjenstandens utforming, f.eks. dekor og farger, og størrelse).
- Gjenstandsmateriale (hovedmaterialene som gjenstanden består av).
- Tilstandsgrad (Tilstandsgraden registreres med tallverdier fra TG 0 – 3, hvor TG 0 betyr god tilstand, ingen tiltak nødvendig, TG 1 stabil tilstand (gjenstanden kan ha noen skader, men ingen aktivitet i skadene) overvåking anbefales, TG 2 noe skadeutvikling registrert, overvåking/behandling anbefales og TG 3 dårlig tilstand med betydelig skadeutvikling registrert og behandling nødvendig). TG 9 benyttes dersom man ikke har anledning til å utføre tilstrekkelig undersøkelse, for eksempel på grunn av plassering.
- Tilstandsbeskrivelse (en forklaring av tallverdiene).
- Bevaringsgrad (Hvor mye av gjenstanden som er opprinnelig, og eventuelle nyere overmalinger, mangler ved gjenstanden, avdekkinger osv.).
- Skadeårsak (tørkeskader, lyspåvirkning osv.) dersom kjent.
- Tiltakstype (f.eks. overvåking, behandling mm. Vurderes først og fremst ut fra tilstandsgrad og i en viss grad bevaringsgrad og verdi).

Dataene fra registreringene legges inn i Riksantikvarens datasystem, Askeladden, mens denne rapporten er et sammendrag av registreringene som er utført

3 Sammendrag av tilstandsregistreringen i Vevelstad kirke i 2022

Vevelstad kirke har svært mye bevart inventar og interiør fra kirkens byggeår. Den fremstår som komplett og mange av gjenstandene er i god tilstand. Spesielt i Vevelstad er tilknytningen til en italiensk kunstner som har utført veggmaleriet og to gipsmedaljonger. Noen gjenstander var vanskelig å komme til for å gjøre undersøkelser, bl.a. fondveggen bak alteret. Av gjenstander som ble registrert, var det to gipsmedaljonger fra 1796 med tilstandsgrad (TG) 3, ett dåpsfat og en messehaket, begge fra 1796, med TG 2, mens resten var i god stand og fikk TG 1.

3.1 Kunst/inventar med tilstandsgrad 3

Objekt: 2 gipsmedaljonger fra 1796, portretter i relieff som er bemalt. Mål: Diam: 55 cm, Dybde 5 cm. Oljemaling på gips og noe forgylling. Bronsering på omrammingen. Det er en svært tynn gipsstøp, noe som gjør begge medaljongene svært sårbare for skader. Medaljongene ble funnet innpakket i en eske i 2. etg. Etter tilstandsvurdering ble de lagret i underetasjen på kirkestuen. *Bevaringsgrad:* Overmalt. *Tilstandsvurdering:* Kvinneportrettet har mekaniske skader etter fall ned fra veggen. Malingslagene har store avskallinger, krakelerte og mye løs maling som lett faller av. *Anbefaling:* Konservering av begge medaljongene.

3.2 Kunst/inventar med tilstandsgrad 2

Objekt: Dåpsfat i sølv fra 1796 med blomster i bunn og rankedekor i bremmen. Mål: D: 47, H: 10 cm. *Bevaringsgrad:* Reparasjon i bunnen. *Tilstandsvurdering:* Brist i bremmen flere steder, ett hull og en sprekk. *Anbefaling:* Forsiktig bruk av dåpsfatet inntil reparasjon er utført av egnet fagperson.

Objekt: Messehaket fra 1796. Sølvfigurer som viser korsfestelsen påmontert i front, datering i nedre kant. B: 74 cm, H: 123 cm. Messehakelen henger i et monter i skipet, nær utgangen til våpenhuset. *Tilstandsvurdering:* Slitasje på skulderen som er uten hemper. *Anbefaling:* Bør få et bedre oppheng og nye lyspærer til belysningen for å minimere varme og lyspåvirkning.

3.3 Kunst/inventar med tilstandsgrad 1

Objekt: Kalk i sølv fra 1796, med en liten Kristusfigur ved sokkel. Mål: H: 18, B: 10 cm. *Bevaringsgrad:* Ny øvre del med helletut, innvendig forgyllt. Tidligere loddet under kopp. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Oblatskrin i sølv fra 1798, med preget og spunset dekor med tekst, datering på lokk. Mål: L: 11 cm, B: 7,5 cm, H: 6,5 cm. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Disk i sølv fra siste del av 1700-tallet, den er forgyllt på oversiden og har to stempler på undersiden. Mål: Diam.: 10,5 cm. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: To messinglysestaker på alterbordet fra 1796. Mål: H:43 cm, D: 16 cm. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: To messinglysestaker på alterbordet, trolig fra 1700-tallet. Mulig en messing-kobber-legering. Mål: H: 20 cm, D: 15 cm. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: To messinglysekroner fra 1798 som henger i kirkeskipet. Begge har to etasjer med 6 lysarmer i hver. Mål: H: 85, Diam.: 104 cm. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Døpefont fra 1796. Mål: H: 83 cm, D: 56 cm. *Bevaringsgrad:* Oppmalt og reforgyllt, ny fatholder. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Prekestol fra 1796 med fire sider, står på søyle på gulv. Mål, kurv: H: 117 cm, hvert felt er 46 cm. i bredde. Den er i tre malt med oljemaling og forgyllte detaljer. Prekestolen er plkpassert mot søndre vegg i skipet, med inngang fra koret. *Bevaringsgrad:* Prekestolen fikk ny fot og trapp i 1871. Hele prekestolen er overmalt. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Altertavle fra 1796 med motivene Nattverden, Korsfestelsen og Den hellige ånd øverst. Mål: B: 263 cm, H: 370 cm, D: 25 cm. *Bevaringsgrad:* Arkitekturen er overmalt bortsett fra søylene, som kan være avdekket. Reforgylt. *Tilstandsvurdering:* Slagskader på vinge mot nord, men stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Veggmaleri på fondveggen bak alteret, malt i 1796. Maleriet er malt med oljemaling på kraftig papir. Motivet er «den åpne og den lukkede dør», en illusjon av romarkitektur som bakgrunn for altertavlen med draperier søyler og dører. Mål: H: ca. 400 cm, B: 580 cm. *Bevaringsgrad:* Konservert og remontert i 1996, der bl.a. papiret ble forsterket. *Tilstandsvurdering:* Underlaget er buklete og stivt, men henger greit og ingen tegn til skadeutvikling. Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Kongekrone fra 1796. Skåret i tre og malt med oljemaling og forgylt. Den er en del av et kongemonogram tilhørende det tidligere kors skillet i kirka. Den henger i våpenhuset over døren inn til kirkerommet. Mål: B: 43 cm, H: 39 cm, D: 22 cm. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

4 Ytterligere anbefalinger

I kapittel 3 gis det anbefalinger for hva som trengs av konservering for å bevare kirkens kunst og interiør. Arbeidet som anbefales utført, krever spesialkompetanse i de aller fleste tilfeller. Det vises derfor til en kartlegging som KA Kirkenes arbeidsgiverorganisasjon, har gjort i 2022. Her beskrives norske kirkers unike samling av kunst, bruksgjenstander og liturgiske gjenstander, som krever egnet kompetanse og erfaring innen arbeid med lignende materiale. Eksempler på dette er malerikonservator for arbeid med bemalte gjenstander og kunst, gjørtler med erfaring innen reparasjon av kulturhistorisk viktige gjenstander av messing og bronse og sølvsmed med kompetanse på kirkesølv.

Rapporten som omfatter kartlegging av blant annet nødvendig kompetanse for å konservere/restaurere/reparere gjenstander som finnes i norske kirker, er tilgjengelig her: «Kirkens særskilte verdier. Kartlegging av omfang, tilstand og kritisk kompetanse (2022)»: <https://www.ka.no/service/300851/download/id/719741/name/Kirkenes+s%C3%A6rskilte+verdier+KA+rappport+2022+-+web.pdf>

Det er viktig at alt av eldre kirkeinteriør og liturgiske gjenstander registreres i Kirkebyggdatabasen. Dersom dette ikke er gjort, anbefales det å registrere kulturhistoriske gjenstander med tekst og bilder i databasen. Informasjon om enkeltgjenstander i denne rapporten kan brukes som utgangspunkt for beskrivelse

Det anbefales at det utarbeides en plan for beredskap og en verdbergingssplan for enkeltgjenstander dersom dette ikke er gjort.

5 Kilder

Kirkesøk, Kirkebyggdatabasen og Riksantikvarens arkiv.

6 Fotografier september 2022

Foto 1: Gipsmedaljonger med tilstandsgrad 3. Foto: Nina K. Jernæs, NIKU.

Foto 2: Detalj av gipsmedaljong. Foto: Nina K. Jernæs, NIKU.

Foto 3: Detalj av løs maling på medaljongene. Foto: Nina K. Jernæs, NIKU.

Foto 4: Dåpsfat fra 1796. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren.

Foto 5: Messehavel fra 1796. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren.

Foto 6: Kalk. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren.

Foto 7: Oblatskrin. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren.

Foto 8: Disk. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren.

Foto 9: En av to messinglysekroner. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren.

Foto 10: En av to store messinglysestaker fra 1796. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren.

Foto 11: To messinglysestaker fra 1700-tallet. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren.

Foto 12: Døpefont delvis tildekket av tekstiler. Foto: Jan Kristiansen, Brønnøy kirkelige fellesråd.

Foto 13: Prekestol. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren.

Foto 14: Altertavle og veggmaleri fra 1796. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren.

Foto 15: Kongekrone fra 1796, tidligere en del av et kongemonogram. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren.

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Rapport 150

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736, Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112, Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00